

FGG - VKI

Torek od 15 do 17h +

OSNOVE PROSTORSKE SOCIOLOGIJE

Sociologija in VKI

- nastanek in razvoj
- aktualna vloga moderna/postmoderna
- preseganje disciplinarnih zamejitev: ***
- Ključno vprašanje: ZAKAJ ?
- Ključni koncept:
- Družbena konstrukcija realnosti

2. Prostorska(e) sociologija(e)

- socialna ekologija Chichaška šola = urbana sociologija
- ekologija: etimologija; biološka veda, analogija: sociologija: razširjena zoologija
- ruralna sociologija
- sociologija okolja (environmental sociology)
- sociologija lokalnih skupnosti (community studies)
- sociologija turizma (prostega časa)
- ekologija vsakdanjega življenja
- PROSTORSKA SOCIOLOGIJA: razločevanje:
- razločevanje: ekologija – okolje -prostor

VKI 06/07: OBVEZNA LITERATURA

- KOS, Drago (2002) **Praktična sociologija** za načrtovalce in urejevalce prostora (samo drugi del), FDV, Ljubljana
- KOS, Drago (2004) **Tri ravni trajnostnega razvoja**. TIP, 1-2, FDV, Ljubljana
- MAREGA, KOS ur. (2002) **Aarhuška konvencija v Sloveniji**. REC, Ljubljana
- GANTAR, Pavel (1993): **Sociološka kritika teorij planiranja**. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV. Od str. 59 do 91.
- GANTAR, Pavel (2002): **Tranzicija, identitete in urbani razvoj Ljubljane**. V: Kos, Drago (Ur.) (2002): Sociološke podobe Ljubljane. Ljubljana: FDV, str.43-60;
- GANTAR, Pavel (2004): **Nekaj pripomb k sociološkim vprašanjem okolja in okoljskih vrednot**. V: Malnar, Brina, Bernik, Ivan (Ur.): S Slovenkami in Slovenci na štiri oči. Dokumenti SJM. Ljubljana: FDV. Od 289-306.

Prostorska(e) sociologija(e)

- socialna ekologija Chichaška šola = urbana sociologija
- ekologija: etimologija; biološka veda, analogija: sociologija: razširjena zoologija
- ruralna sociologija
- sociologija okolja (environmental sociology)
- sociologija lokalnih skupnosti (community studies)
- sociologija turizma (prostega časa)
- ekologija vsakdanjega življenja
- PROSTORSKA SOCIOLOGIJA: razločevanje:
- razločevanje: narava – okolje -prostor
- Socialna konstrukcija prostora
- “Subjektivne dimenzije: (individualne) izkušnje, vedenje, znanje, emocije,
- “Objektivne dimenzije”: družbeni (socialno ekonomski) položaj,
- Projekcije: interesi, načrti, prevladujoče ideologije časa in prostora
- Glavne družbene razvojne faze
- Predmoderna tradicionalna vaška, kmečka družba, ...
- Moderna industrijska, urbana družba,...
- Postmoderna, postindustrijska, suburbana, (posturbana) družba, ...
- Slabitev prostorskega determinizma in krepitev okoljskega determinizma!

Okoljske posebnosti SLO

- Izredna raznovrstnost okolja (geologija, geografija, flora, fauna);
- Posledično visoka ranljivost SLO prostora;
- Še vedno relativno dobro ohranjena narava; velik delež (cca 30%) zaščitenega okoja (Natura 2000)
- Tretje mesto po deležu pogozdenosti;
- Velik razkorak med okoljskimi načeli in realnim dogajanjem v prostoru in okolju!

Prostorske posebnosti

- Urbani primanjkljaj: glej skico!
- **Uradna opredelitev mestnih naselij:**
- 3000 ali več prebivalcev
- Od 2000 do 2999 preb. in več delovnih mest kot je aktivnega prebivalstva
- Sedeži občin z namanj 1400 preb. ter presežkom delovnih mest
- Sedeži občin in najmanj 2000 preb.
- Obmestna naselja, ki spadajo v mestno območje, ki ima več kot 5000 preb.
- Po teh kriterijih je od SLO 5892 naselij zgolj 156 mest: v njih pa živi 967 496 ali 49,5% vseh preb in 48,5% vsega aktivnega prebivalstva.

Prebivalstvo večine SLO mest se je v zadnjih petih letih zmanjšalo, najbolj v Ljubljani (8024), Maribor (3361), obalna mesta (2539), Jesenice (1540), Celje (1244) Ptuj (991).

Od 1991 - 2002 se je število mest. preb. zmanjšalo za 3%, v obmestju pa povečalo za 5%, V Zasavju, Goriškem, Pomurju in Goriškem se je mest. preb. padlo za 5%.

Vir: Bole, Petek, Ravbar, Repolusk, Topole (2007) Spremembe pozidanih zemljišč v slovenskih podeželskih naseljih ZRC SAZU

- V tem času je bilo zgrajenih 90852 stan. od tega cca $\frac{3}{4}$ v enodružinskih prostostoječih hišah.
- Od 1993 do 2001 se je površina pozidanih zemljišč povečala za 18431 ha. Nadpovprečno zlasti na obrobju mest.
- Indeks spremembe št. del. mest (1993-2000):

Mesta	81
-------	----
- Suburbana obmestja 109

▪ Obmestna naselja	102
▪ Industrializirna nas.	98
▪ Podeželska mesta	119

Razlogi posebnosti SLO prostorskega razvoja

- Geografski: slaba prehodnost, povezanost prostora; obmejnost (v EU kriterij 50km)
- Etnični: nedomača urbanost
- Infrastrukturni, sistemski: primer, regije, južna železnica
- Ekonomski: industrializacija z zamudo;
- Kulturni, ideološki: kritika moderne urbanosti, razpad skupnosti; močne antiurane ideologije, domačijske nostalgije

Nizka korelacija med deagrarizacijo in urbanizacijo:

- decentralizirana industrializacija (policentrični razvoj);
- v prvi generaciji ind. delavcev zelo močna skupina polkmetov (od 20 do 30 %);
- dostopnost zemljišč: veliko (več kot 50%) ljudi lastnikov zemljišč;
- ekonomsko, socialno (politično) podprta neformalna stanovanjska gradnja;
- pomembna vloga lokalnega socialnega kapitala: medsegojna pomoč, šibak kreditni sistem, edini odprti kanal za privatne investicije;

RAZMERJE MED LEGALNIM IN LEGITIMNIM DELOVANJEM

LEGALNOST:

skladnost s formalnimi normami, (zakoni, podzakonskimi akti, pravilniki, standardi idr.)
in

LEGITIMNOST:

skladnost s pričakovanji ne/posredno vpletenih družbenih skupin in posameznikov

- Trije načini doseganja legitimnosti:

- **AVTORITETA**

- **TRŽNA POGAJANJA**

- **DOGOVARJANJE: Komunikativna racionalnost**

- **SKUPEN PROBLEM** vseh, tako urbanistov, načrtovalcev, varuhov okolja **KAKO PREPRIČLJIVO KOMUNICIRATI** v razmerah padajoče verodostojnosti stroke (zanosti), državni, svetovnih, družbenih insitucij:
  - **Habermas** (vrednotna racionalnost, substancialnost, argumentativnost),
  - **Piarovci** predvsem smotrna, strateška, ciljno naravnana, INSTRUMENTALNA komunikacija
  - **Različne zanimive kombinacije komunikacijskih relacij:**
    - strokovnjak in strokovnjak
    - strokovnjak – laik (pozor previdnost, kdo je laik)
    - developer (investitor) – strokovnjak – laik
    - država – kapital – strokovnjak – laik : veliko kombinacij in veliko zavezištev

KOMUNIKATIVNO DELOVANJE

RESNIČNOST: ZNANOST

PRAVILNOST: PRAVO

ISKRENOST: ETIKA

STRUKTURIRANJE PROBLEMOV

- ANALITIČNA RAVEN

- **NORMATIVNA RAVEN**

- STRATEŠKA RAVEN

JAVNO MNENJE:

- Samoreferenčnost: samonanašanje: *šala o napovedovanju hude zime!*
- Opredelitev pojma JM:
  - a) formalna uradna institucionalna stališča: vlada, parlamente, sodišče, agencije, tudi izjave org. civilne dr.
  - b) osebna (zasebna) mnenja/stališča (domače okolje, šola, kulturno okolje neformalne skupine (prijatelji, znanci, sorodniki; socialnopsihološke podlaga)
  - c) Na javnem mestu izraženo zasebno mnenje + in uradno mnenje: to pomeni, da JM nastaja v medsebojnem vplivanju a) + b)

1. Javna oz. civilna sfera kot medij (posrednik) med državno (sistemsko) sfero in zasebno sfero (svet-življenje); primeri; strokovna društva, NGO, ad hoc skupine, zelo pomembna vloga medijev, mnenjskih voditeljev, ki imajo dostop do medijev..

2. Javnomnenjska legitimizacija (upravičevanje) delovanja v kompleksnih modernih družbah; razlika legitimizacija: legalizacija; formalna legitimizacija največkrat nezadostna, dodatno upravičevanje: primer odlagališče NSRAO

▪ **3. (Stereotipne) predstave o javnem mnenju:**

- a) dajanje pre/velikega pomena (npr. politika);
- b) zelo majhen pomen (strokovnjaški elitizem, aroganca včasih tudi politika, konflikt laiki : strokovnjaki) primeri: NE, radarji, standardi škodljivosti, ipd
- c) včasih težko razumljivo trdoživo (rating nekaterih politikov, jedrskih odpadkov, radarjev), včasih pa zelo "hitro pokvarljivo blago" (odnos do EU) razlaga je seveda v globinskosti oz. površinskosti stališč, vrednot v katerih je zasidrano stališče
- JM kot abstrakcija, statistična kategorija, ki z objavo postaja realna kategorija
- ne/racionalnost javnega mnenja o prostoru in okolju: dometi argumentativne racionalnosti in javno mnenje
- formalna smotrna racionalnost:
- vrednotna (emocionalna) racionalnost,
- dojemanje tveganja, rizika, lahko popolnoma neracionalno,
- dojemanje konkretnega prostora pogosto zelo močno emocionano nabito:

4. Raziskovanje JM

Metodološki problemi - verodostojnost JM

a) najpogostejše semantične napake pri sestavljanju vprašalnika

- b) struktura in velikost vzorca (javnost podatkov)
- c) profesionalnost anketarjev, anketiranja
- d) obdelava (kodiranje) odgovorov
- f) interpretacija, publiciranje

PRESOJE DRUŽBENIH VPLIVOV – PDV

Metodologija presoj družbenih vplivov, s kratico PDV, se je razvila kot skupen rezultat sociologije, politologije, demografije in drugih sorodnih družboslovnih disciplin.

PDV so strokovna podpora splošni javni razpravi, ki naj bi spremljala pripravo in izvedbo načrta.

Pripravljalna faza

Analiza problema/ov: Seznanjanje z vsemi bistvenimi značilnostmi posega, največji poudarek na analizi in strukturiranju problemov;

Metoda: Multidisciplinarnе okrogle mize, analiza vsebine politik, diskurzivnih praks itd.

Težava: Različni diskurzi – različni koncepti in terminologija lahko zelo otežijo multidisciplinarnе razprave!

Analiza družbenega okolja:

- seznanjanje s socialno-demografskimi in drugimi pomembnimi značilnostmi družbenega okolja,

- ugotavljanje glavnih udeležnikov in njihovega družbenega položaja in vpliva ipd.

Metode: Zbiranje in analiza statističnih podatkov, anketno zbiranje podatkov o bistvenih značilnosti družbenega okolja ipd.

Težava: Obsežno, dolgotrajno analitično delo, ki zahteva sredstva, ki se lahko zazdijo investitorju odveč, še posebej, če konflikta še ni na vidiku!

Priprava podrobnega načrta glavne faze PDV:

Na podlagi zbranih informacij o družbenem okolju sestavimo načrt glavne faze presoje družbenih vplivov predvidenega prostorskega projekta;

Ključna je presoja, ali razpolagamo z zadostnim številom kvalitetnih informacij za presojo družbenih vplivov

Metoda: multidisciplinarna okrogla miza, na kateri skušamo povzeti bistvene rezultate pripravljalne faze.

Težava: Sinteza raznovrstnih informacij je zahtevna zlasti zaradi zelo verjetne časovne stiske, ki nastane, ker se velikokrat izkaže, da je treba nekatere analize še dopolniti.

Glavna faza PDV:

1. ANALITIČNA RAVEN
2. NORMATIVNA RAVEN
3. STRATEŠKA RAVEN

Izdelovanje oz. konstruiranje scenarijev;

Načrtovanje strategij za omilitev oz. odpravo problemov;

Presoja učinkov in rangiranje strategij: katera strategija najbolj ustreza določenemu scenariju, ...

IZHODIŠČA IN NAČELA KOMUNIKACIJSKEGA DELOVANJA: šele po analizi socialnega konteksta, potem ko smo že izdelali:

splošni sociološki portret prizadetih
presojo informiranosti in komunikacijske odprtosti
presojo kredibilnosti nosilcev projekta
presojo predzgodovine posegov v prostor
presoja dojemanja (sledi prejšnjih) posegov
presojo ekspertnega soglasja
presojo ustreznosti kompenzacij

BISTVENO:

POPOLNO IN NE ZGOLJ NAVIDEZNO SPREJEMANJE JAVNOSTI, AKTERJEV (stakeholders) KOT ENAKOVREDNIH PARTNERJEV, KOMUNIKACIJSKA SPOSOBNOST TISTI, KI OBVLADAJO VSEBINO: ZELO POMEMBEN JEZIK, SPECIALIZIRANI STROKOVNJAKI ZA PR SO LE SVETOVALCI!

Analiza medijev: splošno analizo lahko opravimo kadarkoli, posebno, t.j. analizo medijskega poročanja pa seveda lahko naredimo šele potem, ko je javnost že deloma seznanjena: seveda pa je zelo dobro, če imamo vpliv na način obveščanja: medijska analiza je lahko zelo preprosti kliping, t.j. napor zapisov in sistematizacija po avtorstvu in temah, lahko pa je to tudi zelo sofisticirana diskurzivna analiza: Splichal: Analiza besedil in Igor Žagar: Tudi pri tem je zelo pomembna »stopnja razpadlosti« skupnosti: POMEMBNO: Mediji boj pomembni v gemein in manj v gesellschaftu. Prowski modeli zelo poudarjajo medijsko komuniciranje prav zato, ker so te metode nastale v najbolj razvitih gesellschaftih. Pri nas je situacija nekoliko drugačna! Vprašanje pa je, kako bo s tem v postmoderni družbi: DVOSMERNI INTERAKTIVI TOK INFORMACIJ. Predvidevamo lahko, da se bo povečeval vpliv medijev, ki to omogočajo: INTERNET: Primer: Plan MOL 2010+

RAZMERJE MED PVO IN PDV

POSTOPKI IN VSEBINE TER PROBLEMI PRI PRESOJI DRUŽBENIH VPLIVOV (PDV) POSEGOV V PROSTOR

1. Seznanjanje z (vsemi) bistvenimi značilnostmi posega:
metoda: multidisciplinarne panelne razprave

Problem: Različni ekspertni diskurzi!
                                    Nezanimanje potencialnih akterjev (javnosti)!
                                    Nerazvit razpravljalni prostor - pomanjkanje izkušenj !

1.1. Presoja stopnje ranljivosti prostora

Problem: Podatki o ranljivosti niso na voljo!
Zamudna in nejasna metodologija!

1.2. Stopnja in dojetanje dosedanjih obremenitev prostora

Problemi: Subjektivno dojetanje kot objektivno dejstvo
Neskladje med strokovnimi in zdravorazumskimi
presojami !? (habitualizacija, ne/manifestnost odporov -večja dosedanja obremenitev manjša občutljivost na dodatne obremenitve; "nimby" sindrom

2. Določitev obsega analize:

2.1. Ravni družbenega okolja

- a) individualna raven
- b) skupinostna raven: lokalna/nadlokalna/globalna
- c) institucionalna raven: lokalna/nadlokalna

Problem: Prikrito prekrivanje različnih ravni
»Nestabilni« nivoji: npr. pravkar ustanavljamo regije

2.2. Določitev območja (obsega) prizadetosti:

Problemi: Administrativna in simbolno identifikacijska zamejitev
Razločevanje glede na ne/posredno prizadetost (stanovalci,
lastniki idr. ne/posredno prizadeti)
Časovna razsežnost obremenitev

2.3. Narava vpliva:

Problemi: Izrazljiva na kalkulabilen monetarno izrazljiv način

Težko ali "neulovljiva" prizadetost (eksterni stroški)

Možne kompenzacije v "naravi"

3.0. Socialno demografski posnetek: analiza agregatnih in dodatno anketno zbiranje podatkov

Problem: Neustreznost agregatnih podatkov in časovno in stroškovna zahtevnost dodatnega zbiranja

3.1. Posebne kategorije prebivalcev oz. njihovih potreb: otroci, invalidi, starejši, manjšine ipd.

Problem: Nemogoče upoštevati vse posebne kategorija in potrebe

3.2. Odločitev o ne/potrebnosti rehabilitacijskih programov:

Problem: Malo izkušenj;

Paternalizem: določanje potreb v imenu tretje osebe

4.0. Identifikacija glavnih akterjev, mnenjskih voditeljev in njihove medsebojne relacije:

Problem: Prikrite strategije, formalna neformalna podvojitve odločevalskih mrež

4.2. Medijska analiza

Problem: Niso vsi bistveni akterji in zamisli medijsko proporcionalno zastopani

5.1. Interesna struktura: razločevanje akterjev glede na prizadetosti
problem: mimikrija interesnega delovanja!.

5.2. Formalni in neformalni "organigram" glede na vpliv, "image",
verodostojnost akterjev....

Problem: Ugotavljanje zahteva veliko časa,
Vpletanje političnih interesov,
Težko narediti objektivno analizo realnih odločevalcev!

5.0. Okoljska senzibilnost akterjev

Problem: Velik razpon eko vrednot, od skrajno temno zelenih, ki lahko
povsem blokirajo projekt do povsem neokoljskih, kar lahko
povzroči veliko škode!,

6.0. Razlike v poznavanju narave projekta

Problem: stroka – zdravi razum
velike razlike otežujejo komunikacijo

7. 0. Komunikacijska sposobnost akterjev

Problem: tudi najboljši eksperti so lahko neprepičljivi
Glej načela kom. delovanja!

8.0. Presoja kratkoročnih in dolgoročnih vplivov:

Problem: Velik razkorak med velikim negativnim vendar
kratkoročnim vplivom in dobrim dolgoročnim

Predstavitev in komentar komunikacijskih tehnik:

Izvori komunikacijskih zapletov na relaciji stroka – javnost in politika - javnost

Občutljivost komuniciranja pri prostorskih in naravovarstvenih projektih

Nekatere posebnosti komuniciranja z javnostmi v Sloveniji

Različne tehnike in modeli komuniciranja z javnostmi: danes

Evalvacija komunikacijske uspešnosti: ponavljanje preden gremo naprej

Načela komunikativnega delovanja

- **RESNIČNOST** (ZNANOST, STROKA)
- **PRAVILNOST** (PRAVO, DRŽAVA)
- **ISKRENOST** (MORALA, ETIKA)

Trije stebri **KOMUNIKATIVNEGA** delovanja: pravica do informacij, soodločanje in sodno varstvo: presoja realnih možnosti za uveljavitev takšne komunikacijske prakse: formalna uveljavitev, legitimizacija komunikacijskega delovanja: postmoderna preskok, postmaterializem;

- Pri načrtovanju komunikacijskega delovanja je smiselno upoštevati družbene premike pri doseganju legitimnosti, ki vplivajo na šibko kredibilnost, nezaupanje v državne in tudi strokovne institucije. Osnova za učinkovito komunikativno delovanje je poznavanje in upoštevanje celotnega interesnega spektra in ne zgolj javno artikuliranih mnenj in stališč.
- Čeprav načeloma obstaja široko soglasje o smiselnosti vključevanja zainteresiranih v urejanje prostora in nasploh v javne zadeve, še vedno ni jasnih in nedvoumnih odgovorov na vprašanje, kako odpreti odločevalske postopke tako, da je zadoščeno demokratičnosti in učinkovitosti odločanja.
- Konkretno odločevalske procedure se morajo prilagajati »enkratnosti« prostorskih in okoljskih situacij, zato jih ni mogoče kar prenašati iz enega okolja v drugega. Razlog, da so komunikacijski modeli z do potankosti izdelanimi procedurami, v naših razmerah le delno uporabni, je tudi specifična »tranzicijska« kombinacija pred in postmodernizma, ki se kaže tudi v specifični komunikacijski kulturi.
- Minimalni standard ustreznosti komunikacijskega delovanja je dvosmernost oz. interaktivnost komuniciranja. Komunikator je zgolj posrednik med izvajalci projekta in zainteresiranimi posamezniki in skupinami. Doseči poizkuša ustvarjalni dialog, spodbuja pogovarjanje, poslušanje drugih, sklepanje kompromisov ipd.. Seveda pa je popolna nevtralnost komunikatorja iluzorična. Vsak komunikator je ujet v cilje ustanove, ki ji pripada, in poklicno in splošno kulturo, in iz katere izhaja.
- Množično medijsko informiranje o kompleksnih družbenih temah je vse manj, ustrezno. Kadar okoliščine to omogočajo, naj ima neposredno komuniciranje prednost pred posrednim, medijskim komuniciranjem. Le organizacijsko tehnične omejitve so upravičen razlog, da se poslužujemo posrednega, tj. množičnega medijskega komuniciranja.
- Razvoj v smeri resnične interaktivnosti obetajo novi mediji. Vendar je še prezgodaj za celovito presojo, v kolikšni meri bodo nove komunikacijske tehnologije dejansko pospešile vsebinsko podkrepljeno interaktivno komuniciranje. Previdnost narekuje razkorak med tehnološkimi možnostmi in dejansko uporabo teh potencialov.
- Minimalni rezultat interaktivnega komunikativnega delovanja naj bi bil, da izvajalci projektov vedo, kaj prizadeti ljudje želijo in potrebujejo, in obratno, da ljudje razumejo potrebe in

želje izvajalcev projekta. Zato pa so potrebni dobro razviti odnosi med obema interesnima skupinama že pred začetkom kritične faze, t.j. že pred začetkom izvajanja projekta.

- Pri načrtovanju komunikacijsekga delovanja moramo upoštevati, da je komunikacija socialni proces, ki ima svojo lastno, ne povsem obvladljivo dinamiko. Proces komuniciranja npr. vedno razpade na formalni in neformalni del, ki sta sicer povezana, vendar pa nikoli povsem skladna. Velik razkorak med formalnim in neformalnim komuniciranje je prepričljiva napoved težav pri doseganju legitimnosti.

- Komunikacijsko delovanje je ekspanzivno, kar pomeni, da ga je težko zamejiti na ozko specializirano področje. Zato je pri pripravi komunikacijskih načrtov smiselno medresorsko povezovanje in usklajevanje. Upoštevati je treba, da javnosti praviloma skoraj ni mogoče popolnoma operacionalizirati oz. definirati, ker je javnost stalno v procesu strukturiranja.

- Zato je sicer smiselno načrt komunikacijskega delovanja pripraviti dokaj podrobno, vendar pa je zaradi velike verjetnosti nepredvidenih dogodkov še pomembnejša sposobnost fleksibilnega prilagajanja na dogajanje. V najkrajšem možnem času je treba zagotoviti odgovore na vsa sprotno nastajajoča vprašanja, sicer pa morajo biti zainteresiranim na voljo vsi podatki o projektu, investitorju, vlogi posameznih institucij ipd.. Imeti morajo tudi možnost pridobiti mnenja tretje neodvisne strokovne institucije.

- Komuniciranje ni smiselno izvajati zgolj kot občasno konzultantsko dejavnost, tj. takrat, ko je določen problem/konflikt že v manifestni razviti, mobilizacijski fazi. Nasprotno, komuniciranje mora biti stalno, načrtovano in izvajano na dolgi rok. Daljše prekinitve so lahko škodljive, ker ima javno mnenje »omejen rok trajanja« in lahko izniči že doseženo.

- Racionalna, oz. strokovna argumentacija ima načeloma odločilen vpliv v strokovnih krogih, v drugih okoljih pa je lahko nerazumljiva oz. celo kontraproduktivna. Mnogi posegi v prostor sprožajo emocionalne odzive, zato racionalna argumentacija velikokrat ni dovolj prepričljiva. Zato je velikokrat zelo težko doseči produktivno komunikacijo med tistimi, »ki znajo in tistimi, ki želijo«.

- Strokovnjaški elitizem je v načelnem sporu z neposredno demokracijo, zato "stroka" z bolj ali manj stisnjenimi zobmi pristaja na vmešavanje domnevno nekompetentnih vendar zaskrbljenih laikov.

- Temeljni pogoj dobre komunikacije med stroko in »nestroko« je spremanje preobrazbe pasivne publike v aktivnega akterja. Nestrokovnjake je treba usposablјati za presojo tehnično zahtevnih elementov projekta, ali pa soglasno izbrati osebo (ekipo), ki bo presojala kompetentno in neodvisno od investitorja.

- Komuniciranje se pogosto zapleta zaradi prestižne kompetitivnosti med strokovnimi in sorodnimi interesnimi skupinami. Prizadevati si je treba za nadgradnjo specialističnih diskurzov,

ki otežujejo komunikacijo preko ozko začrtanih strokovnih meja. Stroka, ki ni sposobna komunicirati preko svojih cehovskih meja, se odpoveduje komunikacijskemu delovanju in s tem tudi vplivu na urejanje javnih zadev.

- Informacije naj bodo popolne, cilji in nameni projekta morajo biti jasno, t.j. nedvoumno opisani. Sporočila ne smejo biti zavajajoča, pred objavo naj bodo strokovno preverjena. Če obstaja dvom, naj bo javnost s tem seznanjena. Ubeseditev informacij naj bo prilagojena mentalnim modelom prejemnika.
- Pri pripravi in izvajanju komunikacijskega procesa je smiselna pomoč specialistov. Vendar pa naj temeljna komunikativna dejanja izvajajo glavni akterji projekta in ne anonimni »predstavniki za stike z javnostmi«. Uporaba različnih prepričevalnih tehnik naj bo zmerna. Preveč intenzivno in prepričevanje pod časovnim pritiskom je lahko kontraproduktivno.
- Nosilec komunikacijskega delovanja mora biti poleg strokovnosti prepoznaven tudi po kredibilnosti in zanesljivosti. Upoštevati je treba, da "nestrokovna" večina laže presoja odgovornost in zavzetost za reševanje problema kot pa strokovne kvalifikacije.
- Medijskemu komuniciranju se ni mogoče izogniti in je zaradi tega treba narediti vse, da poteka korektno. Interes množičnih medijev, zlasti komercialnih, močno usmerja »senzacionalistični refleks«. To pomeni, da problemi, konflikti, ekscesi, senzacije, ipd. nadpovprečno, celo neobvladljivo privlačijo medijsko pozornost.
- Splošno javno mnenje je naklonjeno poenostavljenim klišejskim obravnavam večinoma dokaj zapletenih družbenih odnosov in problemov. Množični mediji se temu skorajda ne morejo upreti in zato sodelujejo pri klišejski obdelavi, kar običajno ne prisepeva k razjasnitvi konkretnih situacij. Senzacionalistični refleks medijev se pogoto ujame s strategijo žrtve, ki jo zavzemajo posamezniki in skupine, kadar so soočene z večjim posegom v svoj prostor.
- Enosmernost je bistvena omejitvena značilnost množičnih medijev. Zaradi enosmernega toka informacij je njihov učinek lahko tudineupravičeno dojet kot propaganda. Interaktivnost v obliki pisem bralcev, odprtih telefonov, je večinoma le iluzija interaktivnosti (zgodovinska izjema: M. Krivic: Kritika trojnega funkcionarja).
- Pri načrtovanju komuniciranja z lokalnimi skupnostmi naj bi poleg splošnih načel dobrega komuniciranja, posebno pozornost namenili lokalnim posebnostim. Pri določanju prostorskega dometa projekta in komunikacijskega delovanja je treba upoštevati identifikacijske in ne formalne meje lokalnih skupnosti; lokalna skupnost mora imeti možnost izstopa iz procedure v katerikoli fazi. Tako imenovane "nimby" reakcije so legitimne kadar opozarjajo na nepravilno razpršitev negativnih vplivov projekta.
- Pri vseh zahtevnejših, dolgotrajnejših projektih, je priporočljiva ustanovitev tripartitnega sveta, ki združuje predstavnike a) stroke, b) politike (stranke) in c) civilne družbe (NVO, društva,

ipd). Njegova funkcija naj prvenstveno ne bi bila skrb za izvajanje vseh procedur v skladu s sprejetim strateškim in operativnim načrtom. Njegova naloga naj bi bila preverjanje izpolnjevanja najvišjih standardov pri komunikacijskih aktivnostih. Imel naj bi tudi vlogo prvega neodvisnega razsodnika v spornih in konfliktnih zapletih.

FOKUSNE DELAVNICE

- Fokusna delavnica je skrbno načrtovana in vodena razprava s katero ugotovimo dojemanje in razumevanje določenega vprašanja na permisiven odprt način;

- **Zakaj uporabljamo fokusne delavnice?**

- Da dobimo globinsko informacijo, ki je na drug način ne bi mogli pridobiti;
- Pridemo do uporabnih raziskovalnih vprašanj;
- Informacije dobimo tudi s sledenjem neverbalnih sporočil!
- Je relativno hitra, enostavna in poceni metoda
- Omogoča razpravo z raznovrstnih perspektiv, izmenjavo idej, interaktivno obdelavo komentarjev drugih udeležencev;
- Omogoča pridobiti tudi zelo osebnih (zasebne?) informacij!
- Omogoča preizkus naših raziskovalnih predpostavk!
- Spodbuja razpravo o temah o katerih sicer ni veliko razprav;
- Spodbuja nove ideje o določeni temi: učinek sinergije!

- **Katere so poglavitne težave pri izvajanju FD ?**

- Potrebujemo spretnega, t. j. izkušenega moderatorja, usmerjevalca razprave, ki jih seveda ni veliko;
- Velikokrat nastane težko obvladljiva skupinsko dinamika, ki je sicer lahko zelo informativna, jo je pa težko usmerjati;
- Razprava se lahko izrodi, postane neresna, emocionalna, kar je sicer tudi uporaben podatek;
- Ta težava je pogosta v okolju s šibko razvito dialoško kulturo in visoko stopnjo nezaupanja, slabimi dosedanjimi izkušnjami z “dialoškim” reševanjem (prostorskih) problemov (primer: prenova Savskega naselja);
- Nekatero teme “preobčutljive” in zato neprimerne za sproščeno razpravo
- Zbrane podatke (zapis pogovora) je težko analizirati in interpretirati;

Primeri za preizkus metode FD:

Izbor teme

1. prenova starejšega “socialističnega blokovskega” naselja: obnova in posodobitev obstoječih stanovanjskih objektov, zgostitev, t.j. dodatna stanovanjska zidava, prometna ureditev (gradnja garaže), ureditev zelenih površin, otroška igrišča, ipd.)
2. radikalna naravovarstvena zaščita določenega območja (prepoved zidave, intenzivne kmetijske rabe, ...
3. izvedba trase nove hitre ceste ,...

Priprave:

Izbor moderatorja in načina zapisovanja

Izbor udeležencev: vabila in informacija o načinu izvedbe

Strukturiranje problema: načrt razprave

Izvedba fokusne delavnice: